

До разової спеціалізованої вченої ради
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
пр. Науки, 72, м. Дніпро, 49045, Україна

Відгук

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста України Колба Олександра Григоровича
на дисертацію Сороки Максима Віталійовича за темою «Кримінально –
правові проблеми відновлення справедливості шляхом застосування
довічного позбавлення волі», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Дисертація Сороки Максима Віталійовича є рукописом, який складається з анотації (сторінки 2-14 цієї роботи); списку публікацій здобувача за темою дисертації (сторінки 15-16); змісту (сторінка 17); вступу (сторінки 18-27), двох розділів, що містять 7 підрозділів; висновків до кожного із розділів (відповідно: сторінки 109-113; 175-179); висновків (сторінки 180-189); списку використаних джерел (сторінки 190-232) та додатків (сторінки 233-268). При цьому загальний обсяг дисертації становить 268 сторінок, із них основний текст займає 172 сторінки.

У вступі дисертації (сторінки 18-27) автором наведені аргументи щодо обґрунтування вибору та актуальності теми дослідження (сторінки 17-20), зазначено про її зв'язок з науковими програмами, планами, темами (сторінки 20-21); визначено мету і завдання дослідження (сторінки 21-22), а також його об'єкт і предмет (сторінка 22) та методи дослідження (сторінки 22-23).

Крім цього, на сторінці 23 цієї роботи надана інформація про науково-теоретичне її підґрунтя та нормативну і емпіричну базу дослідження; на сторінках 24-25 – про наукову новизну отриманих результатів; на сторінці 26 – про практичне значення отриманих результатів; на сторінках 26-27 – про апробацію матеріалів дисертації і публікації здобувача за темою дисертації, тобто автор у цілому дотримався тих формальних вимог, що пред'являються

Міністерством освіти і науки (далі - МОН) України до зазначеного структурного елементу (зокрема, вступу) будь-якої дисертації.

Використавши у вступі загальнонаукові та спеціальні методи дослідження (сторінки 22-23), М. В. Сорока довів актуальність, теоретичне і практичне значення своєї роботи (сторінки 18-27 дисертації).

З формальної точки зору можна констатувати, що здобувач правильно обрав відповідно до цього мету дослідження, а також визначив її завдання (сторінки 21-22 дисертації).

Беззаперечними можна вважати й визначені ним об'єкт і предмет даного наукового дослідження (сторінка 22).

Виходячи з отриманих результатів цієї наукової розробки, а також висновків з означеної дисертації, достатніми слід визнати й застосовані у ході її розробки методи дослідження (сторінки 22-23).

У такому ж контексті варто оцінити й зібрані М. В. Сорокою та використані у змісті дисертації й емпіричні матеріали дослідження (сторінка 23).

Важливою також є інформація про апробацію матеріалів даної дисертації (сторінки 26-27).

Як показало вивчення змісту цієї наукової розробки, у цілому відповідає вимогам й визначена М. В. Сорокою структура, обсяг та технічне оформлення даної дисертації.

Оцінка обґрунтованості наукових положень дисертації, їх достовірності та новизни.

Достовірність та наукова обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій, що сформульована у науковій роботі М. В. Сорокою не викликають сумніву.

Зазначена оцінка ґрунтується на результатах опрацьованих здобувачем та використаних у тексті дисертації наукових, навчальних і нормативно-правових джерел (всього 453 найменування на 43 сторінках) (сторінки 190-232), а також виведених ним на цій основі елементів наукової новизни (всього 9 положень)

(сторінки 24-25), кожен із яких відображено в певній рубриці, а саме: вперше - 4 науково обґрунтованих результатів свого дослідження; удосконалено – 2 та дістали подальший розвиток – 3 положення.

Зокрема, вперше дисертантом узагальнено дослідницькі пріоритети та перспективи кримінально-правового аналізу покарання у виді довічного позбавлення волі, на національному та зарубіжному рівнях, що охоплюють широкий спектр теоретичних і практичних аспектів, спрямованих на забезпечення справедливого, гуманного ставлення до правопорушників та відновлення справедливості у суспільстві (сторінка 24).

Крім цього, здобувачем удосконалено визначення довічного позбавлення волі як примусового заходу, що застосовується від імені держави, за рішенням суду, до особи, визнаної винною у вчиненні умисного особливо тяжкого злочину, і передбачас безстрокову (довічну) ізоляцію засудженого від суспільства шляхом тримання його у спеціально призначених для цього установах виконання покарань (сторінка 25).

Дістали подальший розвиток теоретичні підходи до розуміння відновлення справедливості в контексті теорій кримінального покарання відповідно до яких, осмислення відновлення справедливості як мети кримінального покарання можливе крізь призму детерміністського підходу в межах теорій ретрибутивізму, консеквенціалізму та реституційного (відновного) правосуддя (сторінка 25 дисертації).

Повнота викладу в опублікованих працях положень, висновків і рекомендацій.

Проведений аналіз опублікованих наукових розробок М. В. Сороки показав, що основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у 11 наукових публікаціях, з них 4 статті опубліковані у фахових виданнях з юридичних наук, 1 стаття – у зарубіжному науковому виданні, а також 6 тез доповідей на науково - практичних конференціях (сторінки 15-16, додаток 19).

Виходячи з цього, варто визнати, що кількість праць та інших результатів цієї наукової розробки, є достатніми для узагальнення та наукового обґрунтування вироблених її автором положень, висновків, рекомендацій і пропозицій по суті досліджуваної проблематики. При цьому необхідно також зазначити, що всі вказані вище наукові здобутки М. В. Сороки (11 наукових праць) і по формі, і по змісту та об'єму відповідають вимогам МОН України, що пред'являються до кожного окремо взятого виду наукових розробок, та у повній мірі кореспондуються і відображають змістовні положення його дисертації.

Крім цього, вивчення як змісту дисертації, так і опублікованих праць дає підстави стверджувати, що зазначене наукове дослідження М. В. Сороки проведено самостійно, а апробація матеріалів його дисертації (сторінки 25-26) здійснена згідно рекомендацій МОН України на 6 науково-практичних конференціях, що можна вважати достатнім з огляду оцінки репрезентативності отриманих здобувачем результатів даного дослідження (сторінки 15-16, додаток 19).

Про наукову новизну та практичну цінність цієї дисертації свідчать також й інші її положення, висновки та пропозиції, що відображені у відповідних розділах і підрозділах.

Зокрема, у **розділі 1** «Теоретико-правові засади дослідження кримінально – правових проблем відновлення справедливості шляхом застосування довічного позбавлення волі», який складається з 4-х підрозділів (сторінки 28-109), до положень, що мають доктринальне та прикладне значення, можна віднести наступні:

1. Висновок здобувача про те, що правові дослідження періоду незалежності України відзначаються посиленою увагою до факту заміни в українському законодавстві та практиці виконання покарань такого виду покарання як смертна кара на такий захід державного примусу як довічне позбавлення волі (підрозділ 1.1 «Дослідницькі пріоритети кримінально-

правового аналізу покарання у виді довічного позбавлення волі: національний та зарубіжний підходи» (сторінки 28-52), сторінка 34 дисертації).

2. Думка автора про те, що протидія будь – якого суспільства порушенням основ усталеного правопорядку завжди реалізується через здійснення державної правової політики, а питання державної правової політики, зокрема і її складової - державної політики у сфері виконання кримінальних покарань є дискусійними (сторінка 40; підрозділ 1.1 дисертації).

3. Здійснений дисертантом ґрунтовний аналіз наукових праць, що стосуються досліджуваної у цій роботі проблематики (сторінки 28-52, підрозділ 1.1 дисертації).

4. Висновок здобувача про те, що сучасна кримінально – правова доктрина України, яка реалізується через дію КК України, знаходиться в кризовому стані і реалізує в першу чергу репресивну функцію покарання і в той же час не задовольняє очевидних компенсаційних і реституційних потреб членів українського суспільства, які зазнали шкоди від злочинів, а тому, вона потребує модернізації шляхом прийняття і законодавчого закріплення низки нових положень, які б реалізували сутність покарання саме в юридичному праворозумінні – як засобу відновлення справедливості, як віддавання рівним за рівне (сторінка 52 дисертації).

У свою чергу, у підрозділі 1.2. «Методологічні підходи до дослідження кримінально – правових проблем відновлення справедливості шляхом застосування довічного позбавлення волі» (сторінки 53-77 дисертації) до найбільш цінних у теоретичному та практичних аспектах слід віднести такі результати цієї роботи:

а) твердження автора про те, що парадигмальний підхід дозволяє створити новий концептуальний контекст призначення покарання у виді довічного позбавлення волі, означити відновлення справедливості як його мету, взяти до уваги різні уявлення про сутність справедливості як правового явища, охарактеризувати розуміння категорії «справедливість» мислителями та дослідниками різних історичних епох, проаналізувати положення

кримінального законодавства та реалії його застосування щодо відповідності принципу справедливості. (сторінки 56-57 дисертації);

б) думка дисертанта про те, що завдяки аксіологічному підходу можна розкрити сутнісно - змістовний аспект розуміння справедливості як правового явища в різних правових системах, що, у свою чергу, дозволяє виявити закономірності і механізм її вияву при винесенні судових вироків за тяжкі злочини в тій чи іншій країні (сторінка 58 дисертації);

в) позиція автора щодо того, що в правовій сфері в цілому і в кримінальному праві зокрема, важливе місце займає юридично – позитивістський підхід. (сторінка 65 дисертації);

г) твердження дисертанта про те, що порівняльно – правовий метод є основою уніфікації та гармонізації права через міжнародні договори, засобом виявлення загального й особливого у системах кримінального покарання загалом та окремих країн. (сторінка 70 дисертації);

д) висновок здобувача про те, що методологічний підхід в дослідженні кримінально – правових проблем відновлення справедливості шляхом застосування довічного позбавлення волі – це комплекс висхідних установок, включно з певними початковими уявленнями про справедливість, злочин та покарання у виді довічного позбавлення волі, а також обумовлені цими уявленнями стратегія, тактика і методи дослідження (сторінка 77 дисертації).

Натомість, у підрозділі 1.3. «Розуміння відновлення справедливості в контексті теорій кримінального покарання» (сторінки 78-95 дисертації) у цьому контексті до таких важливих положень даного дослідження можна віднести ті із них, що, зокрема, стосуються позиції дисертанта відносно:

1) того, що в правових першоджерелах відсутня однастайність щодо розуміння змісту та соціального призначення кримінального покарання (сторінка 79 дисертації);

2) того, що відновлення справедливості у вченні залякування реалізується через дію принципу страху як мотиву утримання нестійких осіб від скоєння злочинів в цілому, або повторно, а у вченні виправлення - шляхом застосування

процедур виправлення до злочинця протягом певного часу, до моменту, поки він не виправиться (сторінка 87-88 дисертації);

3) того, що справедливість є багатоаспектним та різноплановим соціально – правовим явищем. (сторінка 91 дисертації);

4) того, що еволюція поглядів на сутність кримінального покарання обумовила формування ряду теорій, які розкривають його зміст та сутність, а також бажані результати щодо зниження злочинності в суспільстві (сторінка 94 дисертації).

У підрозділі 1.4 «Кримінально – правова характеристика довічного позбавлення волі як виду покарання» (сторінки 95-109 дисертації), як видається, до найбільш обґрунтованих положень можна віднести наступні:

а) позицію автора про те, що До теперішнього часу проблема довічного позбавлення волі не отримала достатнього правового оформлення (сторінка 95 дисертації);

б) констатація дисертантом того, що мета будь-якого кримінального покарання є трискладовою та включає: кару особи, винної у вчиненні кримінального правопорушення; виправлення засуджених; запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень (сторінка 99 дисертації);

в) висновок здобувача відносно того, що особистість злочинця, засудженого до довічного позбавлення волі, відрізняється підвищеною суспільною небезпекою, стійкою лінією асоціальної поведінки, вираженою в правовому нігілізмі і категоричному запереченні загальновизнаних цінностей громадянського суспільства, а тому вони більшою мірою потребують виховного впливу (сторінка 101 дисертації);

г) твердження здобувача про те, що довічне позбавлення волі є особливим видом кримінального покарання, якому притаманні як загальні ознаки покарання, так і специфічні, що вирізняють його у системі кримінальних покарань (сторінка 102 дисертації);

д) висновок дисертанта про те, що довічне позбавлення волі – це суперечливий вид покарання, який несе в собі діалектичну єдність двох протилежних прагнень: гуманізації та своєї інтеграції (сторінка 108 дисертації).

До таких, що витікають із змісту підрозділів, слід визнати в цілому й висновки до розділу 1 (сторінки 109-113 дисертації).

У розділі 2 «Довічне позбавлення волі та процес реституційного (відновного) правосуддя в Україні», який складається з 3-х підрозділів (сторінки 114-175), до найбільш цінних у теоретичному та практичних аспектах віднести наступні положення дисертації М. В. Сороки, а саме – це:

1. Висновок автора що реституційне (відновне) правосуддя має значний потенціал для покращення ефективності та справедливості кримінального правосуддя, а також для відновлення порушених злочином соціальних стосунків (сторінка 127; підрозділ 2.1 «Правове регулювання реституційного (відновного) правосуддя: міжнародний та національний виміри» (сторінки 114-142 дисертації)).

2. Зауваження дисертанта про те, що звужене формулювання терміну «медіація» не відповідає значенню терміну «медіація», яке надає йому Рада Європи в своїй Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про медіацію у кримінальних справах» (сторінка 132; підрозділ 2.1).

3. Позиція здобувача про те, що «медіація» - це вирішення кримінально – правових конфліктів, у якому його сторони (потерпілий, правопорушник, громада, держава, суспільство) і, де доцільно будь – які інші його учасники, що зазнали впливу від скоєного правопорушення, разом беруть активну участь у вирішенні його наслідків, в основному за допомогою посередника (медіатора/фасилітатора), який спрямований на забезпечення комфортних і безпечних умов життя та попередження виникненню викликів і загроз суспільній безпеці в майбутньому (сторінка 134, підрозділ 2.1).

4. Твердження дисертанта про те, що найбільш ефективною формою реституційного (відновного) правосуддя, яка повинна застосовуватися щодо

тяжких та особливо тяжких злочинів є така його форма як «кола правосуддя» (сторінка 137; підрозділ 2.1).

5. Висновок автора про те, що на сьогодні в Україні існує достатньо передумов для застосування програм реституційного (відновного) правосуддя на стадії виконання вироку, зокрема і щодо такої категорії засуджених як особи, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі (сторінка 142 дисертації).

У підрозділі 2.2 «Правове регулювання реституційного (відновного) правосуддя щодо осіб, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі» (сторінки 142-162 дисертації), як видається, до найбільш обґрунтованих положень можна віднести наступні:

а) позиція автора про те, що відбування покарання у виді довічного позбавлення волі можливо на основі впровадження і реалізації ідеї реституційного (відновного) правосуддя, а тому доцільним є визначення правових засад реалізації одної із програм реституційного (відновного) правосуддя – кола правосуддя щодо осіб, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі (сторінка 150 дисертації);

б) запропоновані дисертантом зміни до КК України, зокрема ст. 64 КК України шляхом доповнення п. 3 та викладення останнього у такій редакції: відбування покарання у виді довічного позбавлення волі може бути замінено за рішенням Верховного Суду України на позбавлення волі на певний строк у випадку, коли засуджений до покарання у вигляді довічного позбавлення волі визнав свою вину, прийняв участь у програмі реституційного (відновного) правосуддя і Комітет громадського правосуддя (який ми пропонуємо утворити) виніс рішення про можливість заміни йому виду покарання – а саме, покарання на певний строк (сторінка 152 дисертації);

в) пропозиція здобувача доповнити ст. 82 КК України пунктом 5 наступного змісту: покарання у виді довічного позбавлення волі може бути замінено на покарання у виді позбавлення волі на певний строк за рішенням Верховного Суду України, якщо засуджений відбув не менше десяти років

призначеного судом покарання та визнав свою вину, прийняв участь у програмі 154 реституційного (відновного) правосуддя і Комітет громадського правосуддя виніс рішення про можливість пом'якшення (зменшення (зниження) строку) цього покарання (сторінки 153-154 дисертації);

г) пропозиція дисертанта щодо необхідності доповнення ст. 81 пунктом 5 КК України наступного змісту: умовно - дострокове звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі може бути застосоване за рішенням Верховного Суду України, якщо засуджений сумлінною поведінкою і ставленням до праці довів своє виправлення, відбув не менше десяти років призначеного судом покарання та визнав свою вину, прийняв участь у програмі реституційного (відновного) правосуддя і Комітет громадського правосуддя виніс рішення про можливість умовно - дострокового його звільнення від відбування покарання у виді довічного позбавлення волі (сторінка 164 дисертації);

д) висновок автора про те, що в Україні основними правовими засобами регулювання відбування покарання у виді довічного позбавлення волі є принципи права, норми права, які містяться в таких застосовних правових актах як Кримінальний Кодекс України та Кримінально – виконавчий Кодекс України. Запропоновані нами зміни в нормативному забезпеченні призначення і відбування покарання у виді довічного позбавлення волі на основі впровадження в кримінальну доктрину України інституту реституційного (відновного) правосуддя створюють умови для реалізації природних прав людини і громадянина, зокрема невід'ємного права на життя (сторінка 162 дисертації).

У свою чергу, у підрозділі 2.3 «Досвід застосування «кола правосуддя» як форми реституційного (відновного) правосуддя в зарубіжних країнах» (сторінки 162-175) найбільш цінними у теоретичному та практичному аспектах можна вважати наступні положення цієї дисертації:

а) висновок автора про те, що для пошуку більш конструктивних шляхів реагування на конфлікти та реалізації відновної ініціативи, справедливості і

розв'язання проблем, що стоять перед кримінальним судочинством може бути утворений (за аналогією з канадською моделлю Комітету правосуддя у громаді), Комітет громадського правосуддя – громадське експертне утворення (сторінки 167-168 дисертації);

б) констатація здобувачем того факту, що наприкінці 1920-х рр. була проведена уніфікація складу секретних органів і встановлена стандартна номенклатура посад секретних апаратів установ та організацій (сторінка 184 дисертації);

в) висновок дисертанта про доцільність прийняття Закону України «Про реституційне (відновне) правосуддя», що стане нормативною реалізацією шляху до впровадження цієї важливої правової інституції в Україні та закріпить основні аспекти цього правового інституту та визначить можливості застосування його форм (сторінки 187-190 дисертації);

г) позиція автора про те, що виходячи із особливостей категорії засуджених, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі, цілком доцільним було б запровадження пілотного проєкту – «Програма відновлення для осіб, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі», де передбачено алгоритм проведення «кола правосуддя» і участі в ньому особи, яка відбуває покарання у виді довічного позбавлення волі (сторінка 174 дисертації);

д) твердження здобувача про те, що впровадження зарубіжного досвіду щодо реалізації «кола правосуддя» як форми реституційного (відновного) правосуддя в правозастосовну практику України, сприятиме гуманізації кримінального законодавства України щодо осіб, які відбувають покарання у виді довічного позбавлення волі та створить передумови для відновлення справедливості в наслідок скоєного злочину, зокрема шляхом відбування покарання у вигляді довічного позбавлення волі (сторінка 175 дисертації).

Такими, що у цілому витікають із змісту підрозділів та відображають у загальному сутність питань, які визначені у їх назвах, можна вважати й висновки до розділу 2 (сторінки 175-179).

Також, у цілому такими, що у певній мірі відповідають вимогам МОН України, можна визнати й висновки по цій науковій розробці (сторінки 180-189 дисертації).

Відповідно до формальних вимог МОН України, оформлено здобувачем і список використаних у цій дисертації джерел (всього 453 найменування на 43 сторінках) (сторінки 190-232 дисертації).

У даній дисертації є, крім цього, відповідні 19 додатків на 35 сторінках (сторінки 233-268 дисертації).

Разом з тим, варто зазначити, що у дисертації М. В. Сороки є ряд дискусійних та спірних положень, рекомендацій і висновків, які виявлені у ході вивчення цієї роботи та мають стати одним із елементів предмету її захисту і зобов'язують здобувача навести додаткові аргументи з приводу своєї позиції по суті проблематики, а саме:

1. Дисертаційна робота має теоретичне та практичне значення. Низка положень стосується функціонування інституту покарання, моделювання запобігання злочинності як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, реалізація пілотних проектів, формування умов для застосування альтернативних ув'язненню санкцій та розвитку напівофіційних форм вирішення спорів, зокрема і реституційного (відновного) правосуддя, у тому числі формі медіації та «кола правосуддя» (сторінки 130-133, 137, 139, 150-154, 160, 163- 166).

Одночасно, вважаю *впровадження цих результатів у правотворчу діяльність для розробки змін і доповнень до нормативно-правових актів щодо питань застосування довічного позбавлення волі та розвитку реституційного (відновного) правосуддя в Україні було б доцільним.*

2. У роботі значної уваги приділено аналізу зарубіжного кримінального законодавства щодо застосування довічного позбавлення волі та запровадження реституційного (відновного) правосуддя. Проте автор, на жаль, *не вказує критерії, за якими ним були відібрані країни різних регіонів світу, це: Австрії, Азербайджані, Албанії, Аргентині, Бельгії, Болгарії, Великобританії, Вірменії,*

Казахстані, Канаді, Кореї, КНР Італії, Литва Латвії, Македонії, Молдова Польщі Румунії, США, Угорщині, Філіппінах, Франції, ФРН, Швейцарії Естонії, та Японії (підрозділ 2.2., 2.3). Крім того, автор оминає увагою країни мусульманської правової системи. Можливо, у своїх подальших дослідженнях автор продовжить наукові пошуки, розширить їх меж та урізноманітнить напрями. *Роз'яснення щодо зазначених питань бажано дати під час публічного захисту.*

3. У підрозділі 1.4. «Кримінально – правова характеристика довічного позбавлення волі як виду покарання», автор аналізує ініціативи спрямовані на скасування довічного позбавлення волі як кримінального покарання для жінок (С. 108-109 дисертації) та зарубіжну практику (кримінальне законодавство Азербайджану, Албанії, Казахстану, Киргизстану, Молдови, Узбекистану) з цього питання. Але поза увагою залишається авторська позиція щодо гуманізації інституту покарання відносно жінок. *Тому, авторську позицію з питань призначення жінкам довічного позбавлення волі бажано представити під час публічного захисту.*

4. Запропоновані автором завдання програми «кола правосуддя» (сторінки 150-151 дисертації) охоплюють широкий спектр аспектів відновного правосуддя.

Однак, для більш ефективного функціонування та досягнення поставлених цілей, варто було звернути увагу на:

а) недостатність уваги до потреб спільноти. Хоча завдання підкреслюють важливість участі потерпілих та правопорушників, роль спільноти, в якій сталося правопорушення, висвітлена недостатньо. Спільнота може відігравати важливу роль у процесі відновлення, надаючи підтримку потерпілим, правопорушникам та їхнім сім'ям, а також у визначенні шляхів відновлення;

б) можливі етичні дилеми. Процес відновного правосуддя може породжувати складні етичні дилеми, особливо у випадках вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів. Важливо розробити чіткі етичні принципи, які будуть керувати процесом і забезпечать захист прав усіх учасників.

5. У процесі дослідження думок експертів щодо, можливості заміни вироку у вигляді покарання довічного позбавлення волі, на строкове покарання (сторінка 152 дисертації), дисертант, розподіл експертних позицій пов'язує зі збільшенням чисельності винесення вироків у виді довічного позбавлення волі у воєнний час. *Потребує роз'яснення авторська позиція як саме воєнний час впливає на призначення покарання у виді довічного позбавлення волі.*

Проте, не дивлячись на вказані вище зауваження, слід констатувати, що вони носять теоретико-пізнавальний та рекомендаційний характер і **суттєвого впливу на отримані в ході даного дослідження результати не мають**, як, власне, і в цілому **не впливають** на високий рівень проведеного здобувачем наукового пошуку.

Висновок: 1. Дисертаційна робота Сороки Максима Віталійовича на тему «Кримінально – правові проблеми відновлення справедливості шляхом застосування довічного позбавлення волі», є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для національного права та вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення законодавства та практики реалізації покарання у вигляді довічного позбавлення волі та вдосконалення відновної ініціативи.

2. Дисертаційна робота Сороки Максима Віталійовича на тему «Кримінально – правові проблеми відновлення справедливості шляхом застосування довічного позбавлення волі» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значимістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право та вимогам чинного Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів № 44 від 12.01.2022 р., а її автор – **Сорока Максим Віталійович**, на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри кримінального права та процесу

Державного податкового університету

доктор юридичних наук, професор,

заслужений юрист України

Олександр КОЛБ

